

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

וישלה

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2022

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת וישלח

- ב..... חמה ששקעה לו זרחה לו - השקיעה לצורך הזריחה
- ד..... ויסעו - 'להסיע' עצמו מכל העצות והחשבונות ולסמוך רק על השי"ת
- ו..... שיויתי ה' לנגדי 'תמיד' - אף בהתעסקו בענייני העולם
- ז..... בברחך מפני עשו - חובת האדם לברוח מהיצר
- ט..... ותוכל - מעלת האדם שהוא בעל בחירה וקרוץ מחומר
- יא..... ויאבק - אין הקב"ה מבקש אלא ש'יאבק' וילחם
- יג..... עשה סוכות - קנייני עוה"ז אינם אלא כ'דירת עראי'
- יד..... יבקש את נרדף - טובה וברכה הבאה ע"י הרדיפות
- טז..... ויבן לו - עיקר קנייני אדם מה שמיטיב לרעהו

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

shwrtz@bezeqint.net

פרשת וישלח

ומעמדם חושך ואפילה, ואינם רואים כל אור בחייהם, ילמדו ממעשי אבות - כי גם כאן שקעה החמה על יעקב אבינו באמצע היום, והיה נראה שהפסיד ב' שעות מאור היום, אבל לפי האמת אותה שמש ששקעה וחדלה מהאיר על הארץ הייתה בוקעת ועולה לו כש'ותקע כף ירכו' - כשהוא בעצמו היה צריך לה לסוף כ"ב שנה, כשהיה צולע על ירכו והקדימה רפואתו בב' שעות... והרי שכבר שנים רבות קודם צליעתו כבר הוכנה רפואה למכתו, נמצא שמה שנראה כרעתו היה בעצם לטובתו ולעזרתו, ובאמת כל הקשיים הם הם 'זריחה' עבורו.²

חמה ששקעה לו זרחה לו - השקיעה לצורך הזריחה בפרשתן (לב לב), 'זיזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו, וברש"י, ומדרש אגדה וזרח לו, לצרכו, לרפאות את צלעתו וכו', וזאת שעות שמהרה לשקוע בשבילו כשיצא מבאר שבע, מיהרה לזרוח בשבילו. רמזו נפלא נתן ה'שבט סופר' (להגר"י ערנפעלד, בפרשת ויצא סוף דיבור השני, עפ"י דברי זקנו הר"ק החתם סופר ז"ע ת"מ פר' ויצא, בשם רבו הר"ק רבי נתן אדלר ז"ע) להטיף טללי תחיה וחיווק לכל אלו שנראה להם כי שקעה עליהם חמה שלא בעונתה... כדאמרי אינשי - היו זמנים טובים, אבל היום... כל מצבם

א. כתיב (לעיל ל ו), 'ותאמר רחל דנני אלוקים וגם שמע בקולי ויתן לי בן על כן קראה שמו דן, ופירש רש"י, דנני אלוקים - 'דנני וחייבני וזכני', ולכאורה צריך ביאור לשם מה הזכירה וחייבני והרי אין ההודאה אלא על ש'זיכני' ולא על ש'חייבני', וביותר צריך ביאור מדוע קראה שמו 'דן' על שם הדין... וביארו בזה, כי אכן רחל השכילה להבין שאין ה'צרה' אלא הכנה לטובה, ואלמלא שדנני וחייבני לא הייתי זוכה ב'זכני', ועל כן קראה שמו דן על שם 'הדין', שרק מחמתו זכתה לישועה.

דבר נפלא אמר כ"ק האדמו"ר האור אברהם' מזוועהיל זי"ע, שהנה מבואר בגמ' (נדה טז:) שהמלאך הממונה על הריון נקרא בשם 'לילה', ולכאורה צ"ב, מה לבשורות טובות כאלו ולשם 'לילה', אלא כי כך זרכו של הקב"ה אשר הלילה קודם ליום, כל חושך הוא הקדמה לאור הגדול שמפציע ממנו.

וכמו שהמליץ כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זי"ע בטעם שכינו חז"ל את ה'סומא' בלשון 'סגי נהור' (מרוכה האור), ולכאורה מה מקום לשם זה שאינו אלא ההיפך הגמור ממש מן הקצה אל הקצה, אלא שנודע מה שפירשו בהא דכתיב (קהלת ב יג) 'יתרון האור מן החושך' - לית נהורא אלא מגו חשוכא, וככל שיגדל ויתרבה החושך כך לעומתו יתרבה האור, נמצא שהסומא שאינו רואה כלל ושרוי תמיד בחושך עתיד להיות 'סגי נהור' כפשוטו, כי הרעה אינה אלא הכנה לטובה, וכבר מעכשיו ניתן לכנותו בשם נכבד זה כי הוא 'נידון' על שם סופו...

ב. היה אומר הגה"ח רבי גד'ל אייזנער זצ"ל בשם החסיד הנודע רבי לייבל קוטנער זצ"ל, אשר עברו עליו בחייו ייסורים רבים ובפרט בתקופת המלחמה, צרות ויסורים שונים ומשונים, ומרגלא בפומיה, שלא מצינו בין האבות הקדושים מי שעבר צרות רבות ורעות כמו יעקב, חדשים לבקרים נתרבו צרותיו, מתחילה בצרת לבן, צרת עשו וצרת דינה ויוסף, ודייקא אצלו כתיב 'ואתה אמרת היטב איטיב עמך', ללמדנו, שאין אנו יודעים מהי הטובה האמיתית לאדם, וכמו שאכן היה, שע"י כל אלו הצרות זכה יעקב להקים י"ב שבטי י-ה ומיטתו שלמה.

חשבון נפלא שמעתי מאחד מגדולי ראשי הישיבות בני. כי הנה אם נראה אדם נוסע בכלי רכב יקר עד מאד אף במקום חשש קלקול לרכבו - נסיק כמסקנא כי הצורך להגיע לאותו מקום חשוב ושווה לו הרבה יותר מסכום שוויו של הרכב, כמו"כ אם נראה אדם הנקרא כ'שפוי' עושה מעשה שטות ונכנס לביהמ"ד מבלי אנפילאות ומנעלים לרגליו וכל רואיו יתמהו 'מה אירע' לו וכי נשתבשה דעתו ח"ו - לא ולא, אלא מן הנראה כי איש פלוני הבטיח לו בעד 'שטות' כזאת כמאתיים אלפי דולר וכל כיו"ב, ומכאן שבכל דבר הנראה כמשונה תאמר בע"כ כי הטובה הנצמחת ממנה גדולה פי כמה וכמה מהפסד עשיית ה'שטות'... אמור מעתה, כשרואה האדם שהקב"ה מתנהג עמו בהסתר פנים וכדו' בע"כ תאמר כי הטובה שתצמח לו מקושי זה שווה פי כמה וכמה מקושי זה...

וזאת הברכה בה יבורך גבר ירא ה', שיהיה תמיד שמח בחלקו בהנהגת הבורא ית' עמו, וגם בשעת הצרה אינו זועף ודואב אלא מאמין שעוד תזרח לו השמש^ה, ויראה בישועת ה' כי תבוא¹.

והלא הם כה דבריו כאש של ה'כל בו' (סי' עה) לבאר לשון הברכה בשמחת נישואין 'שהכל ברא לכבודו, וז"ל, לכבודו - שכבוד השם בשמחת הנפש כדי שתהיה מוכנת לקבל מהודו, כי היגון סותם מקום הנפש והיא מחיצה מפסקת בינה לבין אלוקיה, שאין ראוי לאדם שיכעוס רק שיקבל גזירת ה' מאהבה, שכל מי שנותן מחשבת היגון בליבו קרוב לכפור בה' יתברך, הלא תראה שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה, וזהו כבודו יתברך, עכ"ל.

בפרשתן (לג יא), 'יש לי כל'. הנה תיקנו לומר בברכת המזון 'כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל... בברכה שלימה'. ושמעתי להקשות

דלכאורה ברכות אלו נראים כמו שהיו בזמן צער, דמה שנאמר באברהם 'וה' בירך את אברהם בכל' (כד א), היה באותה שעה שעמד אחרי קבורת אשתו, כשמתה בעוד שלא זכתה להכניס את בנה יחידה תחת החופה, גם יצחק יושב ובוכה, כדאיתא בחז"ל על הפסוק 'וינחם אחרי אמו' שעד שנשא את רבקה ישב ובכה על אמו (בראשית כד סו, עיי' רש"י, ספורנו), ולא עוד אלא שאברהם נשאר עם בן רשע 'שמעאל', ודייקא אז כתיב וה' ברך את אברהם 'בכל'. ומה שנאמר גבי יצחק 'ואוכל מכל' (כו לג), היה בשעה שחרד יצחק חרדה גדולה וראה פתחו של גיהנום פתוח לפניו (בר"ר סו ב), ונתברר לו מהותו האמתית של עשו בנו 'אהובו', ואז אמר 'ואוכל מכל', ומה שנאמר ביעקב 'יש לי כל', היה בשעה שמצא את עשו בא לקראתו עם ארבע מאות איש להורגו, ואז אמר 'יש לי כל', ולכאורה צ"ב, מדוע הננו מייחלים ומצפים להתברך כאותם ברכות שנאמרו בזמני קושי, לא במצב של שלווה, בשמחה ונחת.

ומרומזים הדברים ב'חובות הלבבות' (הקדמה לשער הבחינה) שיש לנו להודות על הייסורים כי בוודאי טמונים בהם טובות הרבה והם לצורך טובה גדולה יותר מגודל הקושי שעובר עליו בזו העת.

ג. ידועים דברי חז"ל (ברכות ח.) 'גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים, דאילו גבי ירא שמים כתיב (תהלים קיב א) אשרי איש ירא את ה', ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב (שם קכח ב) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא', ודקדק ה'שבט מוסר' (בספרו 'עיני העדה' על 'משלי') מדוע נקטו חז"ל לשון הנהנה מיגיעו ולא אמרו האוכל, וכמו שנזכר בכתוב יגיע כפיך כי תאכל. אלא שאין הדברים אמורים אלא במי שנהנה דייקא, כלומר שמתרצה הוא בהנהגת הבורא עמו 'ונהנה' ממנה - שמכיר בדעתו שאם ככה העמיד הקב"ה את מהלך חייו שיצטרך להתייגע לפרנסתו סימן שזו הטובה המושלמת עבורו, ואיש כזה הוא הגדול מ'ירא שמים', ואשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא.

ד. באופן נפלא אמרו לפרש בדברי הגמ' (עירובין נד.) 'האי עלמא כבי הילולא דמיא', שהנה העובר על יד בית חתנות יראה בכל יום 'כי צד מרקדין', אנשים ששים ושמים, הרי ברור לו שאין אלו אותם אנשים שבכל יום הם רוקדים ושמחים, אלא היום פלוני הוא בעל השמחה ולמחר אלמוני הוא המחונן, וכך על זה הדרך בשאר הימים. ולזה המשילו את האי עלמא, כי גם אם 'היום' לא טוב לך והינך רואה את השני כשזורחת לו השמש, אל תעצב ואל תקנא בו, כי כך דרכו של היום, היום הוא 'בעל השמחה' ולמחרת אתה תהיה בשמחה...

ה. ושמעתי מחכם אחד לרמז ענין נפלא בפסוק (תהלים יט ג) 'יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת', כי שני הלילות מדברים איש אל רעהו, הלילה הראשון מחווה דעתו ואומר ללילה השני הבא אחריו, גם אצלי כשהיה לילה שררה החשיכה ואפילה, והנה נתקיים בי 'ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד' - השחר עלה וזרחה החמה והגיע 'יום' ואורה לעולם, אף אתה אל תתייאש ח"ו, כי אמר שומר אתה בוקר, חבי כמעט רגע ויקויים גם בך 'ויהי ערב ויהי בוקר יום שני', תיכף יגיע היום והאור המאיר לעולם, מדוע יפול לבך בקרבך לריק.

ו. הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע מבאר במה שנאמר (לב ג) 'ואתה אמרת היטב איטיב עמך', שלכאורה צריך ביאור כפל הלשון 'היטב איטיב', אלא יש לבאר על פי מה דאיתא בספה"ק שעל ידי שאדם מאמין ש'הצרה' אינה אלא לטובה ואומר בפה מלא 'כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד' הרי בזה גופא הוא מהפך הצרה לטובה, ומעתה יש לפרש שבא הכתוב ללמדנו, ואתה אמרת היטב - היינו שתאמר 'היטב', כלומר שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, וממילא איטיב עמך - שיהיה באמת הכל לטובה.

באר הפרשה - פרשת וישלח

ומבאר 'החווה', שהנה בני ישראל באותה שעה היו 'נבוכים' ולא ידעו מאין יבוא עזרם, ובאיזה דרך יוכלו להינצל מיד מצרים, כאשר כל דרך 'חסומה' בפניהם, ונתן להם הקב"ה את הדרך שעל ידה יוכלו להינצל, והוא 'ויסעו', 'פירוש יסחו דעתם מזה שלא יחשבו על זה, כי אם לסמוך על הש"ת, כפי מה שירצה הוא טוב"ה [וזהו 'ויסעו', כמו שכתב רש"י על הפסוק (להלן לו יז) 'נסעו מזה - הסיעו עצמן מן האחווה'], והן הן דברי החוה"ק 'בעתיקא תליא כלא', ר"ל 'שיעתיק' עצמו ממחשבותיו ויסמוך על הש"ת לברו, ואכן עי"ז זכו לקריעת ים סוף. ועל כך אמרו חז"ל (פסחים קיח.) קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, וכלשון קדשו 'אם קשים מזונותיו של אדם צריך להתנהג כקריעת ים סוף שלא ירצה דוקא בן, כי אם יחשוב כמו שירצה ית' הוא טוב'. ועל כך נאמר (תהילים נה ב) 'השלך על ה' יתבך והוא יכלכלך' - ר"ל 'ש'ישליך' מדעתו את מחשבותיו כיצד 'לסדר' לעצמו את מזונותיו, אלא יסמוך על הש"ת ויבטל דעתו ורצונו, ועי"ז יזכה שהוא יכלכלך". ונרמז זאת גם במה שאמרו (שבת קנו.) 'אין מזל לישראל' - כי דייקא על ידי שמבטל עצמו בחי' אין זוכה

ויש מפרשים, שאכן, זוהי 'ברכה שלימה' שאף בזמני קושי ויסורים אינו נופל בקרבנו, אלא מתחזק להאמין בה' כי הוא עשה ועושה את הכל לטובתו הנמורה, וכך מצינו במעשיו של אברהם אבינו, שאף אחר פטירת שרה התחזק, כדכתיב (ג' א) 'ויקם אברהם מעל פני מתו', ולא נתן לעצמו ליפול, גם יצחק אמר דבריו 'ואוכל מכל' בעת שראה גיהנום פתוחה לפניו בנו, ויעקב הכיר בחסדי הבורא ובכל עת אמר 'יש לי כל', זוהי ברכה השלימה, זוהי בקשתנו 'כן יברך אותנו בברכה שלימה' - שנזכה להתחזק בכל עת, ולהכיר בהשגחת הבורא מבלי להתייאש.

ויסעו - 'להסיע' עצמו מכל העצות והחשבות ולסמוך רק על הש"ת

בפרשתן (לה ה), 'ויסעו ויהי חמת אלוקים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב', וביאר הרה"ק 'החווה' מלובלין זי"ע (דברי אמת) על פי מה שנאמר למשה רבינו בעמד על ים סוף 'דבר אל בני ישראל ויסעו' (שמות יד טו), ואיתא בזה"ק (ח"ב נב): 'בעתיקא תליא כלא' [כל תשועה זו תלויה בעתיקא].

ז. ואפשר להוסיף ע"ז, דאיתא בגמרא (ב"ב יז.) ת"ר שלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן אברהם יצחק ויעקב, אברהם דכתיב ביה בכל, יצחק דכתיב ביה מכל, יעקב דכתיב ביה כל, והוא על דרך שביארנו, דאע"פ שבאותו הזמן בו נזכרו לשונות אלו בכתוב לא היה להם רק טוב והיה שם סבל וכאב מ"מ בכל מצב הכירו בה איזה טובה וקיבלו את ההנהגה מהבורא יתברך, ואכן זהו טעם גן עדן בעוה"ז.

ועל ידי זה יזכה ל'ברכה שלימה', כמו שפירש הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע במה שנאמר (לכ יג) 'ואתה אמרת היטיב איטיב עמך' בכהאי לישנא, אז א איד זאגט אז ס'איז עם גוט, זאגט דער אייבערשטער 'היטיב עמך', איך וועל דיר ערשט ווייזן וואס הייסט גוט (אם יהודי אומר שטוב לו, אומר הש"ת אני אראך מה נקרא טוב).

ח. כעין זה מבאר הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע בלישנא דקרא (לכ יג) 'ואתה אמרת היטיב איטיב עמך', שכך צריך היהודי לומר, רבש"ע, אתה אמרת היטיב - אם בעיניך טוב הוא הדבר, א"כ איטיב עמך - אף אני אומר כדברך שאכן כך הוא הטוב והישר, וכך צריך להיות.

ט. סיפר הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע, שהכיר איש עני מרוד בעיר מולדתו בראנאוויטש ושמו ר' מוטל קופלוביץ ז"ל, לפרנסתו שימש כמתקן 'חביות מים' וכיו"ב, והנה מקצוע זה לא פרנסו כראוי, ועברו עליו זמני מחסור ומצוקה, והיו ימים שבני ביתו רעבו ללחם פשוטו כמשמעו כי כלתה הפרוטה מכיסו. פעם אחת עבר עליו שבוע שלם מבלי שיזדמן לפניו 'עבודה', כי לא נשבר אפילו צינור אחד בכל העיר, ובהגיע 'ליל שישי' ידע ר' מוטל שביתו ריקם ממש, חישוב ומצא שבני ביתו יצטרכו להתענות ולצום ביום השבת... בלב שבור ישב במעונו ועסק בתורה עד שעה מאוחרת בלילה כשהוא מצפה בכליון עינים לישועת ד' אולי תבוא, משקרבה שעת חצות ליל והבין שכבר ננעלו כל החנויות ועדיין ישועתו בוששה מלבוא, נעקרה אנחה מלבו ויקרא, רבש"ע אם לפניך ניחא שאני וששת הנפשות בני ביתי נרעב ולא יהיה לנו מה לאכול בשבת קודש, ניחא הדבר גם לפני. וכך שכב לישון.

והנה, באישון לילה באו פתאום להעירו ולקרוא לעזרתו אחר שהתפוצץ צינור הראשי של בית המרחץ המרכזי בעיר, ונחוץ לתקנו בדחיפות כי למחרת היום 'ערב שבת' הוא והכל צריכין אז ל'מרחץ', ויקם ר' מוטל ממיתתו וילך לעשות מלאכתו, ובשכר טרחתו קיבל שכר כפול כנהוג בעבודות הלילה, וב"ה שלא חסר מאומה על שולחנו בשבת

באר הפרשה - פרשת וישלח

ה

כיו"ב אמר הרה"ק ה'משמרת איתמר' זי"ע (תולדות ד"ה ויחפרו) מה שנאמר אצל יצחק אבינו 'ויעתק משם ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה' (לעיל כו כב), דהיינו שהעתיק והסיר את הענין מריבת המים מדעתו וממחשבתו, ומשם זכה ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה. עכ"ל.

ובך הוא בכל עניין ועניין ובכל צרה אשר לא תבוא, כאשר האדם חושב ושקוע בצרתו אזי בהא גופא גורם ש'תדבק' בו הצרה', והעצה היעוצה היא להסיר דעתו" ולא להשקיע בה את 'ראשו ורובו'".

להשפעות בני חיי ומוזני ש'במזלא' תליין, ומאין בא מזל לישראל.

ועפ"ז יתפרש גם האמור כאן 'ויסעו ויהי חתת אלוקים' וגו', שבני יעקב 'הסיעו' עצמם מכל החשבונות והעצות היאך 'לסדר' עצמם עם כל הערים אשר סביבותיהם, אלא בטלו דעתם אליו, מתוך האמונה המהורה שכל הנהגתו ית' היא לטובה, וע"י ש'העתיקו' עצמם זכו שנתגלה אליהם 'הרצון העליון' [שהוא סוד 'עתיקא'] ונתבטלו כל הדינים והיה חתת אלוקים על כל הערים סביבותיהם.

קודש, והכל בזכות שעשה רצונו כרצון השי"ת. נענה ה'נתיבות שלום' ואמר מכח אנחה כזו של ר' מוטל היה מן הראוי שיתפוצץ בית המרחץ כולו ולא רק צינור אחד - כי אנחה כזו יש בכוחה לבקוע רקיעים.

י. ומן העניין להביא מה שכתב הרמב"ן (לעיל יט יז) לבאר הטעם שאשת לוט נהפכה להיות נציב מלח, וז"ל, ועוד בו ענין, כי הראות באוויר הַדְּבָר ובכל החליים הנדבקים יזיק מאד וידביקם, וכן המחשבה בהם, ולכן יסגר האיש המצורע וישב בדד (כדי שלא יראוהו אחרים ויחשבו מענין ה'צרעת' ובה יסתכנו להדבק אף הם בצרעת כמותו), וכן נשוכי חיות השוטות ככלב השוטה וזולתו כאשר יראו המים וכל מראה יחזו בהם דמות המזיק וישתטו וימותו, כמו שאמרו במסכת יומא (פד.) והזכירוהו אנשי הטבע, ולכן היתה אשתו של לוט נציב מלח כי באתה המכה במחשבתה כאשר ראתה גפרית ומלח היורד עליהן מן השמים, ודבקה בה. עכ"ל.

יא. כתב הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (קובץ אגרות ח"ג ט) חובה על האדם למעט את ערך מצוקותיו אשר יציקו את לבבו, ר"ל, לחזק את דעתו ולבטל את הגלים אשר יעלו על ראשו, ובהסירו רגשותיו, לא ירגיש, ויקבל שכר על הפרישה. יב. ודע, כי כל איש החי בעולם הזה, עובר לפעמים קשיים והסתרות, יש מי שמשקיע את רמ"ח אבריו וש"ס"ה גידיו בתוך הקשיים, וממילא אינו מצליח לראות שבחוץ יש עולם ומלואו, שבו האורה שולטת, ואף הוא עצמו בתוך עולם זה נמצא, כי לא רק רע גמלוהו מן השמים, אם אך יפקח את עיניו ימצא כמה וכמה נקודות אור בחייו ואלו יקלו מעליו לסבול את עול הקושי שהוא עובר.

מעשה בנער צעיר לימים, שבכל יום ויום היה משיח את לבו לפני רבו - כי רבו אנחותיו ולבו דווי... 'חיים קשים' עוברים עליו בעניין זה ובדבר פלוני, הרב שכבר ראה מאורות מימיו והכיר בתהלוכות החיים, רצה ללמדו בינה, לבל יתלונן כל היום ויפסיק מלראות 'שחורות' כל היום, הזמין את תלמידו לביתו, בישיבתם יחד מזג לו הרב כוס מים, וביקשו לברך ולשתות לרוויה. אח"כ נטל בידו חופן מלח והשליך לתוך כוס המים וציוה לתלמיד לשוב ולשתות. כמוכן שלרוב מליחות המים לא מצא התלמיד את מקומו... משם יצאו הרב והתלמיד לנאות דשא והמשיכו בשיחתם על שפת האגם, ביושבם במרחב על מי מנוחות תחת השיחים נטל הרב בשנית חופן מלח והשליכו לתוכי האגם. ושוב חזר על בקשתו מתלמידו שיטעם ממימי האגם. כעת שמח הנער לשתות עוד ועוד מהמים הזכים והטעימים. ולשאלת הרב, האם אינו מרגיש את המלח, השיב הנער, לא ולא...

נענה הרב ואמר לו, ראה בני, כמות המלח ששפכתי לכוס המים שבביתי שווה לכמות המלח ששפכתי לאגם, מעתה תתמה 'מה נשתנה', מדוע כאן לא יכלו לשתות מים ממרה כי מלוחים הם, ובאגם לא הורגש כלל המלח, ותשובתך, כי בכוס נשאר המלח (מרוכז) בכח חזק, לא כן באגם, שהמלח מתפשט ומתפזר עד שאינו מורגש כלל. ומעתה דע לך בני, כי בדומה לזה הוא הנעשה עם האדם במנת הכאב, היסורים והטרדות שהוא עובר ל"ע בימי חייו. המנה שנגזרה היא קבועה אך 'טעם' המרירות והקושי קובע כל אחד ואחד לעצמו, מתוך החלטתו לאיזה 'כלי' קיבול הוא מכניס ומקבל את יסוריו, אפשר להחליט לצמצם את מבטו רק עליהם, דוגמת אותו כוס אשר שטחה קטן, וכל הנכנס בה נשאר בכל עוזו ותוקפו, כך, אם האדם נשאר כל היום 'סביב' היסורים והסבל, אז המרירות מורגשת ביותר, והקושי עצום ובלתי נסבל. אך אפשר לאדם להיות כ'אגם מלא מים' להרחיב את מבטו ולהשליך את מנת יסוריו לתוך מעין חיים המפכה חיות שמחה ובטחון ולהמתיק את מצבו עד מאד, אשריו ואשרי חלקו.

באר הפרשה - פרשת וישלח

ממנו הכל, וכבר נדמה לו כי פלוני הויק לו בענין פלוני, ומתקנא ברעהו ש'הרוויח' בכוחות עצמו כך וכך...". לזה בא שרו של עשו והעיד 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים', כלומר שאף בשחותו בין אנשים היה עם אלוקים, ולא הסיח דעתו מהבורא יתב"ש בכל עת ובכל מצב".

בפרשתן (לב כה), 'ויוותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר', ובמדרש (בר"ר ע"א) הסמיכו את הפסוק (ישעי' ב יא) 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא'. ומבאר הרמ"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע דבא לומר שלא תתמה היאך גבר יעקב על שרו של עשו, הרי 'מלאך' הוא ובוודאי לא היה 'ויאבק' עמו כמריבת אנשים שמכין זה את זה בגופם, וכמה הכניע יעקב את המלאך. לזה הסמיכו את הפסוק 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא', לומר, שיעקב אבינו בתוקף אמונתו לא

ואם תאמר כיצד אסיה דעתי, והרי הצרה 'דוחקת' בי מכל צד וצד, ואי אפשר להעלים עיניי ממנה, לזה נאמר, הנה המאמין באמונה פשוטה יודע כי אין כלל 'רע' בעולם, וכלומר, כי תכליתה היא הטבה שלימה, וממילא יאמר לעצמו, מה לך כי תשקיע ראשך ורובך בצרה והקושי, וכי לא עדיפא לחשוב מהטובה העתידה לבוא בקרוב...

שיויתי ה' לנגדי 'תמיד' - אף בהתעסקו בענייני העולם

בפרשתן (לב כט), 'ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל'. ומבאר הרמ"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (בר"ה ייאמר) כי יש מי שבעת התפילה או כשהוא עוסק בתורה ובמצווה, הנו זוכר את ה' הניצב עליו. אבל משיצא לשהות בין הבריות בעבודת הבית או בשדה, נשכח

יג. מעשה בשני ידידים, ששוחחו ביניהם אודות השר שבמדינתם, פתח האחד לדבר בגנות השר, על רוע לבו, ומעלליו שמתנכל לבני העיר, ויענהו רעהו ויאמר, הרי 'לב מלכים ושרים ביד ה'', נענה ואמר, אכן כדברך, אך אני מדבר לולא זה... אמר לו השני הנך דומה להאי גברא שהזמין אצל רעהו שיבשל עבורו את כל מאכלי השבת, ממחרת השבת, נפגשו השניים, ושאלו רעהו, נו, האיך היה ה'טשולנט' שלי, ענהו הראשון, צר לי לומר לך, אבל לא עונג ולא כבוד שבת היה בו, מכיוון שהעמסתו בשפע גדול של מלח ושאר דברים חריפים, וממילא לא היה ראוי לאכילה כלל, החל 'המבשל' להצטדק, וכה אמר, דל מהכא את המלח ושאר חריפי הטעם, האם היה הטשולנט טוב... אחי ורעי אהובי וידידי, האומר שמאמין הוא בה', אך הנהגתו בפועל - מלאה חששות ופחדים, השתדלויות יתירות, או מחשבות והרהורים שפלוני עשה כך ואלמוני כך, הריהו ממש כאותו מאכל המלא במלח ושאר דברים חריפים, שאין לו כל טעם, וכמו שאי אפשר להפריד בין המאכל לתבלין שבו, כך - מחשבותיו ומעשיו של האדם הם חלק מאמונתו הפנימית, ואי אפשר לצפצף 'בטחון, בטחון' בפיו, ובפועל לחיות באופן שהוא סותר את הבטחון. דברים נוקבים בעניין זה כתב הגה"ק החזו"א זי"ע ('אמונה ובטחון' פ"ב ג) וז"ל. ומה שאנו רואים בחיים ראובן איש מוסרי ו'זמרת הבטחון' על שפתיו, תמיד מגנה את רוב ההשתדלות ומתעב את הרדיפה אחר פרנסה. ואמנם, (כל זה כל עוד ש) הוא איש מצליח ובחנותו לא יחסר לו לקוחות, ואיננו זקוק לרב השתדלות, (ולכן) הוא אוהב את הבטחון, כי הלא גם הבטחון מראה לו פנים שוחקות. והנה נפתענו פתאום לראות את ראובן הבוטח מתלחש עם נערו ואנשי עצתו איך להפר עצת רעהו האומר לפתוח חנות כמותו והוא מלא עצב מזה, ובהיות תחילתו רק בחביון לבו ומתבייש לגלות הדבר פן יהי' לחרפה בעיני מכיריו, הולך ומאבד גם מדת הבושה בסופו, ומתחיל בהשתדלויות גלויות להניא מחשבת רעהו, ולאט לאט הולך ומתקדם בדרך עקלתון, ומדת הבושה תמס תהלך מקרב לבבו, ועושה בגלוי מעשים נבזים ופעולות שפלות לעין כל חי, וההתחרות שבינו ובין רעהו מתפרסמת תכלית הפרסום ונעשה לשיחת הימים, ולא ידע הכלם. ובודה טעמים ונמוקים אשר בשקר יסודם כדי להצדיק את מעשיו, עוד מתחכם להוסיף ביאורים חדשים לבקרים שכל מה שמתחרה נגד רעהו הוא 'לשם שמים' וע"פ תורת המוסר... עכ"ל, ועי"ש עוד.

יד. איתא בגמרא (מכות כד.) בא חבקוק והעמידן על אחת - 'צדיק באמונתו יחיה', והיינו שחיותו של אדם היא האמונה, והנה חיות 'גופו' של האדם תלויה ועומדת באכילה ושתיה ובאוויר ל'נשימה', אלא שלא הרי ה'נשימה' כמאכל ומשתה, שבהם מספיק לאדם אפילו אכילה ושתיה מועטת, וגם זה רק כמה פעמים ביום, אבל הנושם רק כמה פעמים ביום הרי מיד מתעלה לשיבה של מעלה, כיוצא בו לענין חיות נפש האדם, אם אינו חי בכל רגע מכ"ד שעות 'מעט לעת' באמונה איתנה וברורה הרי הוא כאותו שפסק מנשימתו...

באר הפרשה - פרשת וישלח

ז

והיטהרו והחליפו שמלותיכם, וקצת צ"ב, מהו אומרו אשר בתוככם, היה לו לומר 'אשר בידכם', ומפרש ה'כלי יקר', דבא לרמוז על ה'יצר הרע' כמאמרם ז"ל (שבת קה:): 'לא יהיה בך אל זר (תהלים פא י) - איזהו אל זר שבגופו של אדם, הוי אומר זה יצר הרע'. על כן הוזהרים תחילה הסירו את אלוהי הנכר אשר 'בתוככם' - היטהרו מהרהורי חטא ועוון^{טו}, ואחר כך והחליפו שמלותיכם - שבבל עת יהיו בגדיך לבנים (קהלת ט ה), ואז יהיה בידם לבוא אל שער המלך.

הנה כתיב בפרשתן (לב יג) 'ושמתי את זרעך כחול הים', וכבר דקדקו (עיי' באגרא דכלה ובהעמק דבר

ראה לנגד עיניו את 'שרו של עשו', אלא את 'ה' לברו'^{טו}. ובאמונתו זאת זכה להפיל ולהבניע את שרו של עשו.

וזהו שנאמר בהמשך הענין (פסוק לא) 'ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלוקים פנים אל פנים ותנצל נפשי', שעל ידי שראיתי אלוקים פנים אל פנים - שגם כאשר התגבר שרו של עשו ראה את כח האלוקות שבו על כן ותנצל נפשי.

בברוך מפני עשו - חובת האדם לברוח מהיצר

בפרשתן (לה ב), 'ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו, הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם

טו. בעת מגורי הגרי"ז מבריסק זצוק"ל ב'ווילנא', היה השלטון מחרים מזמן לזמן 'דירות' עבור קציני הצבא ופקידי הממשל, ובתמורה היו נותנים לבני הבית דירה מחוץ לעיר. על כל דירה שהיתה ברשימת הצבא היו בני הצבא תולים מודעה על דלת הבית שייתכן ויצטרכו את דירתם, להיותם מוכנים אחר הודעתם בשנית - לעזוב את הבית תוך ארבעים ושמונה שעות. ביום מן הימים בהגיע אחד מבניו מבית המדרש וירא על השולחן 'מודעה' כזאת, ועוד אמר לו הגרי"ז כי הודיעו להם שתמורת דירתם יקבלו בית מדור הרחק - מחוץ לעיר. החל הבן לחשוש, מה יהיה, האם נאלץ לעזוב את 'ווילנא המעטירה', אותו היום 'יום שלישי וישלח' היה, ופתח הגרי"ז חומש בראשית ואמר - לאחר שנאבק יעקב עם המלאך שרו של עשו, אמר לו המלאך 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל' (לב כט), ופירש"י, 'עם אנשים' - עשו ולבן, ולכאורה קשה, הרי עדיין לא נפגש יעקב עם עשו, ועדיין לא הוכרעה מלחמתם כלל וכלל, והיאך אמר לו המלאך - כי שרית ותוכל, אלא, צריך לומר, שכל מה שיארע כאן בהאי עלמא, אינו נקבע כי אם ממעל, ואם ניצח יעקב את 'שרו של עשו' נחשב כמו שכבר הוכרעה המלחמה, וכבר אפשר לומר 'ותוכל' לו לעשו. כמו כן לעניינינו, אין להתייחס כלל למה שאומרים פקידי הצבא כאן בעולם, כי אם למה שאומרים בשמים, ואם מן השמים אמרו שנשאר בביתנו - לא יועיל להם כלל לשנות את הכרזת מעלה, והעידו בני המשפחה, כי במשך אותם הימים הרבו בני הצבא לבוא ולבדוק את ה'דירה', ויהי אך פתחו את דלתות הבית והחלו להיכנס, מיד נסו משם כל עוד נפשם בכפם, על אף שהדירה היתה ממש גדולה ומרווחת. והיה הדבר לפלא, כי בני הישיבה שנתרו בוויילנא סיפרו, כי מיד למחרת היום שעזב הרב את העיר, הגיע אחד מקציני הצבא לדור בה.

טז. וכבר אמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, המנהג ללמוד ביא"צ (יום השנה) פרקי משניות המתחילות באותיות כשמו של בעל היא"צ, והנה פרק המתחיל באות צ' אינו בנמצא רק בסדר טהרות, כי אין צדיק אלא מי שעוסק בסדר טהרות - ומטהר ומקדש עצמו בכל עת ושעה.

כלל ראשון בקדושה, שישמור האדם על עצמו, ויכריז, אכן, קדוש אני, אינני מדבר ומתדבק עם כל צרוע וכל זב... לא אתערב בין אנשים או מקומות שאינם שמורים וגדורים בתכלית בגדרי הקדושה. ידועים הדברים שמתחילה היה הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע מסובב בין הערים והעיירות למכור את ספריו - משנ"ב ושאר ספריו הקדושים, ובאותה שעה עדיין לא הכירוהו כל כך במקומות המרוחקים מעיירתו ראדין ולא הייתה לו אכסניא ראויה לשמו, פעם אחת קראו אחד מה'בעלי בתים' להיות אורחו בסעודות השבת, שאלו ה'חפץ חיים' מי ומי המסובים בשולחנכם, הביט בו האיש בתמהון, כאומר, תן תודה למיטיבך ואל תחקרהו אודות המסובים בשולחנו, ענה לו הח"ח, שמי ישראל מאיר מראדין, אני חברתי את המשנ"ב ועוד ספרים, על כן שאלתי אותך אודות שאר המסובין כי לא אוכל לשבת רק עם אנשים מהוגנים...

סמך לזה מצא בפרשתן שאמר יעקב לעשו 'עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי - ולא למדתי ממעשיו', והרי יעקב עניו היה, אלא כה אמר יעקב, שמע נא אחי, אף עתה בבואי לעשות שלום עמך לא אשחית נפשי ואעקור קדושתו בעבורך, כי גם כשישבתי בבית לבן עמדתו בעוז קדושתו ולא למדתי ממעשיו הרעים... כי לא יהודי פשוט אנכי ולעולם לא אתדמה אליך ואל מעשיו. הרי לך פרק בהלכות 'ויגבה לבו'.

באר הפרשה - פרשת וישלח

בענייני הגויים, וזה נרמז ב'חול' שהוא גדר וחומה לים, וזאת נתברך יעקב אבינו שיהיה לבנו כח להעמיד גדרים וסייגים ולהיות שמורים מהשפעת הגויים".

וביותר צריך להיזהר מהיצר העושה עצמו כאחיו וידידו המתכוון רק לשלומו ולטובתו, ובקרבו חורש לו רע"ו, וכך ביאר הרה"ק הקדושת לוי' זי"ע במה שאמר יעקב (לב יב) 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו' -

להנצי"ב), מדוע הזכיר הברכה של חול הים ולא כוכבי שמים. וי"ל, לרמז לבני יעקב את הדרך ילכו בה - להשמר מדרכו הרעה של עשו וממשיכי דרכו, להיות מרוחק מהם כדבעי, והוא ע"י גדרים וסייגים שמעמידים בני ישראל, כאותו 'חול' אשר הוא גבול לים ושומר לבל ישטפו מימיו האדירים את כל העולם, כך 'גדרים' הללו מעכבים אותם ומרחקים אותם מהשפעת הגויים עליהם (ולדידן, השפעת הרחוב הקלוקל וגרורותיו), ומלהתערב

כדברים האלו פירש גם הנצי"ב ב'העמק דבר' את האמור בפרשתו (לג ט) 'ויחן את פני העיר', שלא נכנס לדור בעיר אלא חנה חוץ לעיר ונקרא פני העיר, והוא כמידתו של יעקב להיות בדד ולא מעורב עם אומות העולם. כך פירש הגה"צ רבי משה מידנער זצ"ל בהא דכתיב (לג טו) 'ויאמר עשו אציגה נא עמך מן העם אשר אתי ויאמר למה זה אמצא חן בעיני אדוני', כי עשו הרשע אמר ליעקב אשאייר עמך מן האנשים אשר אתי בכדי שהם ילמדו אותך לדבר בלשוני ולהתנהג בנימוסיי... אמר לו יעקב, למה זה אמצא חן בעיני אדוני, בלשון בתמיה, כלומר וכי רוצה אני למצוא חן בעיניך ולהידמות אליך בנימוסיך...

פעם בא יהודי לפני הגרי"ז מבריסק זי"ע (בפרשת וישלח) ואמר לו בביאור דברי רש"י עה"פ 'עם לבן גרתי ואחר עד עתה... ויהי לי שור וחמור' ופירש"י 'ולא למדתי ממעשיו הרעים'. והיינו, שיעקב אמר לעשו, אם תתמה היאך 'עם לבן גרתי' בכפיפה אחת ואפילו הכי 'לא למדתי ממעשיהם הרעים'. אין זה אלא כי ויהי לי שור וחמור - דימיתו אותם בעיני כשור וחמור ותו לא מידי, ומה לי ולהם... על ידי כן לא למדתי מאומה ממעשיהם הרעים. הדברים מצאו חן בעיני הגרי"ז, וכה אמר, אין זהו 'פשוטן של דברים', אבל הדיבורים גופא נכונים וקיימים. כי רבים חללים הפילו 'חברים רעים', ולזה העצה שיביט עליהם כ'שור וחמור' שהרי הנמצא בסביבת שוורים וחמורים אינו לומד מהם 'הנהגות' וארחות חיים.

כך היה אומר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע על האמור בפרשתו (לג ז) 'ואחר ניגש יוסף ורחל וישתחו' וברש"י מפרש כי אצל כל האמהות נגשו קודם האימהות ומאחוריהן בניהם שבטי קה, משא"כ אצל רחל שיוסף בנה ניגש לפניה כי אמר 'שמא יתלה בה עיניו אותו רשע אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה', ולכאורה מה הועיל בזה שעייב אותו רגע אחד ותו לא, והלא מיד לאחר מכן תעמוד רחל בפני עשו, אלא שיעקב ידע שאחרי שעשו הרשע יביט בדמות קלסתר פניו של יוסף צדיקא האוחז במידת צדיק יסוד עולם, שוב כבר תהיה לכל הנהגתו פנים אחרות לפיכך הקדים לאמו. עד כדי כך גדלה השפעתם של צדיקים וחברים טובים.

יז. ודע, כי דרכו של היצר, לתפוס את האדם בעניינים שאינם ממש בגדר האסור רק קרובים אליו, או שספק יש בהם, ומשם יגיע לאיסור ממש, וכך פירש הגה"ק המהר"ם שיק זי"ע את הפסוק הנאמר גבי 'שרו של עשו' (לב טו) 'וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו', כשראה שאינו יכול להפילו ממש, התחיל רק לגעת בו, ומשם קיווה להתחיל להשפיע עליו לרעה, כי מאז והלאה תפתח בפניו הדרך להפילו לגמרי.

וכך רמזו בעלי הרמז בפסוק בפרשתו (לב טו) 'ויאבק איש עמו עד עלות השחר', ששרו של עשו הצליח להזיקו בכף ירכו בעלות השחר, והיה צולע מעלות השחר עד שזרחה לו השמש, ובזריחת השמש נתרפא. ומרמז על ה'מאבק' המתנהל בין ישראל ליצר הרע, שהוא בעיקר בין עלות השחר לזריחת השמש, כלומר בדברים שאינם ברורים, לא יום ולא לילה, לא בדברים הפשוטים לאיסור ולא בדברים הפשוטים להיתר, רק בעניינים שאינם ברורים ובערבוביא, שם מצליח היצר הרע להכשיל את בני"ו, וממילא שם היא עיקר הזהירות והשמירה.

יח. בספר 'שבט סופר' (ד"ה באנו) ביאר בדרך זה גם במה שאמר יעקב 'פן יבא והכני אם על בנים', שחשש שמא יבוא אליו כמו אם רחמנייה הדואגת על בניה וייראה אצלו כאוהב, ועי"ז יפילו ויכשילו.

בדרך זה יש לפרש מה שמצינו, שבשעה שאמר עשו ליעקב (לג יב) 'נסעה ונלכה ואלכה לנגדך' לא נאמר שיעקב התיירא ממנו, רק נענה ואמר לו 'אדוני יודע כי הילדים רכים וכו', ואילו בתחילה כשאמרו לו המלאכים 'באנו אל אחיך אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו' שם כתיב 'ויירא יעקב מאד ויצר לו', ומאי שנא זה מזה, אלא יש לבאר בדרך הרמז, שכשאמרו לו שעשו הולך לקראתו, וכאיש האומר לרעהו, פלוני בא לקבל פניך בידידות ואהבה, אז

(שמות ד"ה ויאמר) מדוע הוסיף לומר ותוכל, והרי מאחר שנאמר 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים' כבר ידענו שעלה בידו להתגבר על המלאך - שרו של עשו.

ומבאר החת"ס, כי המלאך והאדם יש לכל אחד מעליותא וחשיבות על גבי רעהו, כי מצד אחד גדול 'מלאך' מהאדם, אחרי שהוא 'טהור' ומשולל לגמרי מכל דבר גשמי, לעומתו גדולה מעלת האדם, כי אותו המעט שהוא מקדש ומטהר עצמו בא לו מתוך 'בחירה', שבכל עת הוא עומד בין המשפתיים - ויש בידו היכולת לנטות לצד הרע, לעשות את אשר לא ייעשה, והתגבר על עצמו ועל נטיית לבו ובהרבה בטוב, בזה גבהה מעלתו מעל המלאך פי כמה וכמה, זאת אמר לו המלאך ליעקב, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים - נעשית שר וגדול, בזה, ש'ותוכל' - הייתה בידך היכולת לחטוא, ונשמרת מכל דבר רע^כ, על כן יקרא שמך ישראל^{כב}.

הצילני מיד היצר העושה עצמו באחי^ט. כי פעמים שבא אליו היצר בדמות 'יצר הטוב', ומתכוון לטובתי - שאקיים מצוות ה', ומציג בפני 'עבירה' כאילו היא מצווה^כ.

ובאותה מידה שיברח אדם מהיצר כן יזכה לנילוי השכינה וסיוע ממעל, וכביאורו של הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (ותשל"ה) את הכתובים בפרשתן (לה א-ז) 'לא-ל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך... כי שם נגלו אליו האלוקים בברחו מפני אחיו, שבאותה המידה שהאדם בורח מפני עשו - היצר הרע, כך נראה ומתגלה אליו הקב"ה. ובעצם בריחתו משרה עליו השכינה הקדושה, ומתגלה אליו האלוקים.

ותוכל - מעלת האדם שהוא בעל בחירה וקרוץ מחומר בפרשתן (לב כט), 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל', והקשה הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע

התיירא יעקב, כי אכן רבות יש לפחד מהיצר הרע הנוהג בערמה כאילו הוא ידיד אמת... אכן כשאמר לו עשו אלכה לנגדך, כמי שאומר שהוא בא להיות ה'כנגד' שלך, אם כן מה לו לפחד מהיצר הרע המגלה פניו שבא להכשילו. כיו"ב ביארו בקרא (תהלים קיח ז) 'ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי', שביותר הנני נצרך שיהא ה' לי - שמירה מן השמים, כשהיצר בא אלי בדמות 'עוזרי', שנדמה לי כאח טוב, כמי שבא לעזור ולסייעני, כי אם 'ואני אראה בשונאי' - כשהיצר בא אלי בדמות שונא, אז יותר בנקל שאראה במפלתו, ואצליח לעמוד בשליחות קודש שלי. בדרך צחות אמרו לבאר בנוסח ה'יהי רצון' שאנו מבקשים בכל יום בבוקר, שתצילני היום ובכל יום מעזי פנים ומעזות פנים, שלכאורה הוא כפל לשון, ומה בין עזי פנים לעזות פנים, אלא כי (בהברה אשכנזית) נשמע כמי שאומר 'א זיס פנים' (מעמיד פנים צהובות), ובזאת הננו מבקשים בקשה מיוחדת שיצילנו מהיצר המעמיד פנים כאילו הוא רוצה את טובתנו.

יט. כע"ז ביאר הגה"ק ה'בית הלוי' זי"ע (ועוד ספרים) בפסוק (לב יב) 'מיד אחי מיד עשו', שכוונתו על שתי אופנים, הן אם יבוא כאויב ושונא, הן אם יבוא כאוהב וידיד בשלוה ואחוה כ'שני אחים', ומשני האופנים הללו נתיירא יעקב דגם טובתו ואהבתו של עשו רעה היתה אצל יעקב, וזהו שביקש על הני שני אופנים 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו' - שאיננו רוצה בו לא לאח ולא לעשו.

כ. ו'מאויבי תחכמני', כשם שהיצר הרע בא בתחבולות על האדם ובהעמדת פנים, כך עלינו להשיב לו כגמולו... וכמו שכתב ה'קדושת לוי' (בפרשתן) על הכתוב (לב יח-יט) 'כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך, ואמרת לעבדך ליעקב מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו והנה גם הוא אחרינו', בא הכתוב להורות לנו את אופן המלחמה כנגד היצר, כגון, כאשר יתעורר האדם משנתו לקראת 'נץ החמה' בימות החורף, מיד יבוא אליו היצר בתואנות שונות ומשונות שלא יקום לעבודת הבורא, כי 'קרירות' חזקה שולטת בחוצות, ועדיין השעה מוקדמת, התחמם נא עוד מעט תחת הכר והכסת במיטתך, אז תהא תשובתו, יצרי יקירי, אכן הנך מסור אלי עד מאד, אך אבקשך שתבין כי נצרך אנכי כעת למשקה חם, ואך לגשמיות כוונתי, וודאי על זאת יסכים היצר, אכן בעמדו על רגליו 'בשעה טובה ומוצלחת' מיד ילך לבית המדרש לעסוק בתורה ועבודה... וכן בכל נסיון - בתחבולות תעשה לך מלחמה (משלי כד ו), ולפי זה יתפרש הכתוב, כי יפגשך עשו אחי כשיבוא אליך היצר, ושאלך למי אתה, ואנה תלך, ולמי אלה לפניך מדוע אתה כה מזדרז וטורח לעשות את המצווה, ואמרת בלבך הריני עושה זאת לעבדך ליעקב - למען שמו באהבה, אך ליצרך תאמר מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו, מקיים אני את המצווה כדי לקבל עליהם שכר טוב בעולם הזה.

מניעות הרבה, ומ"מ מתגבר לעשות רצון קונו וחפץ צורו, על כן 'בדין' הוא שיקבל שכרו משלם. והוא שאמר הכתוב ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהל, חלקת השדה רומז לחלק עוה"ב ויקן אותה מיד בני חמור - על ידי שהנשמה נתונה בחומר הגוף.

ובאותו לשון נורא שכתב הרה"ק ה'אורח לחיים' מזלאמשוב זי"ע (ויצא ד"ה א"י ויהלום) דהנה כתיב (ישעיה מט ג) 'ישראל אשר בכך אתפאר', ושמעתי בשם הרה"ק מוהר"ר רוב בער זללה"ה (- המגיד הגדול ממעוריש) ד'תפארת' נקרא 'גופא' (הקדמה לתיקון) שהשי"ת אינו מתפאר במלאכים ובשרפים שעובדים אותו, שהם מוכרחין בעבודה ואין להם יצה"ר ובחירה, אבל השי"ת מתפאר באדם שהוא מלובש בגוף ויש לו בחירה לנטות

כי זה כלל גדול, ככל שיגדל הקושי והיגיעה כך עולה עד רום המדרגות², וכך מבאר הרה"ק רב יב"י מאוסטראה זי"ע בלשון הכתוב (לג יח-יט) 'ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען כבואו מפדן ארם ויחן את פני העיר, ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהל מיד בני חמור אבי שכם במאה קשיטה', כי הכתוב מרמז על ביאתו לעולם העליון לאחר אריכות ימיו ושנותיו, שם זוכה לקבל חלקו לעולם הבא (עיי"ש כיצד מרמז זאת בלשון הפסוק), ובא הכתוב לפרש מפני מה זוכים בני ישראל בחלק בעולם הבא אף שמלאכים עובדים את השי"ת ביתר שאת והם אינם זוכים לכך, אלא כי מלאך אין לו חומר ואין לו יצה"ר המונעו מלעבוד את ה', ואין רבותא וחינוך בעבודתו הנשגבה והטהורה, לעומתו, בן אדם הקרוין מחומר, ואף יש לו

כא. ביסוד זה ביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (הובא ב'תוספות בן יחיאל' על תנ"כ"א זוטא פי"ט ששמעה מפי החת"ס באיזה דרשה) על הנוסח 'משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו להעריצו לעומתם משבחים ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו', כי הנה בשעה שהמלך בביתו אין נחשב מורא עבדיו כ'כבוד', שהרי אין 'כבוד' אלא לרצון, ואינו נחשב אלא כ'מורא' כי מי שלא יכבד את המלך דמו בראשו, רק במדינה אחרת שאינם מתייראים מהמלך ואעפ"כ הינם מכבדים את המלך אז נחשב ה'כבוד' ככבוד... אף לענין המלאכים דרי מעלה ייאמר כן, אין 'כבודם' נחשב ככבוד ה' שהרי אין להם כלל יצר ולא בחירה... ולכן שואלים המלאכים איה מקום כבודו, היכן נחשב 'כבוד לה' - לעומתם משבחים ואומרים - רק כאן בין דרי מטה אשר בידם ניתנה הבחירה ח"ו ל... והם עומדים ונותנים כבוד לה' זה נחשב כבוד ה'.

וכך איתא מוהר"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם, מלחמת היצר), וז"ל. היונגע-לייט (אברכים) מפצירים בי להסיר מהם כל עניני תאוות, הלא בלי חמדה יהיה ח"ו כבהמה, זאת מעלת אדם כמה שיוכל לכבוש יצרו חשוב מאד בשמים, אף מה שמונע עצמו ממעט חמדה. עכ"ל. ולהוציא מדעת בני אדם שמי שאין בו שום תאוות הרי הוא כמלאך, כי באמת אינו אלא כ...
כב. ובזה שמעתי לפרש בדרך צחות במעשה הנודע שהובא בגמ' (קידושין פא.). על רב עמרם חסידא שהעמידו אותו מן השמים בנסיון נורא, עד שצעק 'נורא בי עמרם' - אש שולטת בבית עמרם, בכדי שיתאספו אנשים לכבות את ה'דליקה' ויתבייש מהם, ויצא ממנו היצר הרע בדמות 'עמודא דנורא' (עמוד אש), אמר לו רב עמרם 'חזי דאת נורא ואנא בישראל, ואנא עדיפנא מינך' - ראה אתה עשוי מאש ואני בשר, ומכל מקום אני עדיף ממך. וביארו, שהרי אי אפשר לאכול בשר אלא ע"י בישול אפיה או צליה ב'אש', וזהו שאמר רב עמרם, אנא בישראל, ואני משתבח על ידך, דוגמת ה'בשר' המשתבח על ידי ה'אש', כי כל חשיבות האדם הוא מפני שיש לו יצר הרע והוא מתגבר עליו, ודייקא מחמת שהיה לו נסיון קשה ביותר על כן זכה להיקרא רב עמרם חסידא.

כג. וכך מבאר ה'שבט מוסר' (פרק נא אות ז) טעם אריכות הגלות וז"ל, ויש לי טעם לאריכות הגלות, שאדרבה לטוב לנו, ולרחמים גדולים ומעלות אין מספר לעתיד, כי הנה ראה הקב"ה שישראל מקיימים התורה והמצוות בגלותם בטורח גדול ובהוצאות גדולות לכל מצוה ומצוה, ועם כל זאת אין ישראל בועטים, ומוסרים נפשם בכדי שלא לעבור... וכ"ז מורה על הדבקות הגדול והחזק עם הקב"ה, משא"כ בהיות ישראל על אדמתם. ומה גם שלא נכנסו אל נסיון כמונו היום בתוך הנסיון סבלנו הכל כמדובר, וערבה לה' והאריך גלותנו, כי שמחה רבה לפני כסא כבודו על קיום מצותיו ותורותיו מתוך צער ודוחק משמחה ומטוב לבב כדפרישית. וגזרה חכמתו הרמה להאריך הגלות לראות בשחקנו עמו ובתורתו, כי שמחה רבה לפניו להראות אהבתנו עמו לכל צבא המרום במרום. ובשכר אריכות הצער להרבות בטובות סגוליות לא נראו כמותו, ואין צר וקטרוג יכול לקטרג כיון שראו אהבתנו עמו ונכון.

ניחוח לה'. ומעתה אל ירע בעיניו כל אותם הנסיונות והמאבקים המתרבים עליו חדשים לבקרים, ואל יאמר מדוע לי כל הנסיונות הללו - לא הן ולא שברן, שהרי נופל אנוכי בכל עת, כי עצם המלחמה והמאבק עם היצר הוא עיקר תפקיד ותכלית האדם, שאין הבורא ית' דורש מבריותיו את הנצחון כי אם את המלחמה²¹.

וזכר אמרו לדייק, שהמלאך אמר 'כי שרית... ותוכל', וברש"י 'אנשים - עשו ולבן', ולכאורה תמוה וכי לזה 'ותוכל' קרינן ליה, כשיצא מעמו 'צולע על יריכו', גם מבית לבן יצא כשהוא מרומה 'עשרת מונים'. אלא, כי אכן, הממשיך במלחמתו עם היצר²², אף לאחר שנפל והוא צולע על יריכו - לזה ייקרא 'ותוכל', כי אין הבורא דורש מבריותיו כי אם את המלחמה, ולא את הנצחונות²³.

איזה דרך שירצה, וכשעובד השי"ת הוא גורם התפארות, וזהו ישראל אשר בכך אתפאר, ועל כן נקרא תפארת גופא - מפני שהגוף שהאדם מלוכש גורם ההתפארות. עכ"ל.

ויאבק - אין הקב"ה מבקש אלא ש'יאבק' וילחם

בפרשתן (לב כה), 'ויאבק איש עמו', ואיתא בגמ' (חולין זא:), אמר רבי יהושע בן לוי 'מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד'²⁴, וביארו צדיקים, שבאבק זה של יעקב עם שרו של עשו העלה נחת רוח לפניו ית' עד כסא הכבוד, וללמד לדורות הבאים, שעיקר הנחת רוח שיש לבורא יתב"ש מברואיו, הוא מעצם היותם במצבי נסיון בכל עת ובכל שעה, ובכל התאפקות והתאבקות עם היצר עולה בזה אשה ריח

כד. עוד ביארו בזה על פי דברי המדרש (בר"ר ב ז) 'וחושך על פני תהום' - זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל. וכבר נודע קושיית הרה"ק ה'שפת אמת זי"ע (חנוכה, תרל"ו ליל ז' ד"ה איתא) דלכאורה יש כאן סתירה מיניה וביה, שהרי אם אמרו אלוקי ישראל הרי שה' הוא אלוקיהם, ואיך יאמרו אין לכם חלק. ומבאר ה'שפת אמת' דלא הוה איכפת להו לאותם רשעים שיקיימו ישראל תורה ומצוות, אלא שרצו לעקור מישראל את האמונה וההכרה במעשיהם הפועלים גדולת ונצורות בשמים ממעל, וזהו שאמרו שאין לכם חלק באלוקי ישראל, 'לכם' הינו למעשיכם ולעבודתכם, ומהאי טעמא נמי גזרו על קידוש החודש, כי לא השלימו עם מה שאמרו (ברכות מט.) 'ישראל דקדשינהו לזמנים' שע"י מעשי בני"י בעולם הזה נקבעת קדושת המועדים בכל העולמות, וכל זאת עשו להחשיך עיניהם בייאוש שאינם ראויים וחשובים לכולם. אבל כאשר גברו החשמונאים וניצחום השרישו בני ישראל אמונה זו בלבותיהם שכל יהודי באשר הוא גדלה חשיבותו עד מאד, ובכל מצווה שיהודי פשוט מקיים ניתוסף כח וגבורה בפמליא של מעלה, ועל זה נלחם גם שרו של עשו עם יעקב על 'עד כסא הכבוד', שלא היה יכול לשאת כי יעקב בעבודתו 'מנענע' את כסא הכבוד (כביכול), וכל העולמות תלויים בו.

כה. הנה כתיב (לב כט), 'ויאמר לא יעקב עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל', ולכאורה קשה, מדוע קראהו בשם 'ישראל' ע"ש 'כי שרית', היה לו לקראו איזה שם ע"ש ותוכל - שניצח את שרו של עשו והכניעו (ויקראוהו 'מיכל' וכדומה), ומבאר הרה"ק רבי לייבל אייגער זי"ע (בספרו אמרי אמת), מכאן, דאין הקב"ה דורש ובודק אם ניצח האדם את יצרו, אלא אך ורק 'כי שרית' - אם עמד בקשרי המלחמה נגד יצרו וטבעו, ואילו הניצחון 'מתנת חנם' הוא משמיא ולא מכח האדם, ורק המלחמה נקראת על שם האדם, ועל שמה נקרא 'ישראל'. התבונן במשחק ה'דריידע"ל' (סביבון), אשר האדם מסובבו מעט, והוא הולך וסובב עוד ועוד עד שמגיע לתכליתו, כן ייאמר לדידן, כל חד בדליה, עליו מוטל רק להתחיל, לפתוח במלחמה, ואז 'ה' ילחם לכם', לעמוד לימינו להיות לו עזר מצריו, שיוכל להמשיך בעבודת הקודש.

כו. שמעתי מחכם אחד, הנה המטוס נוסע באויר העולם מעלה מעלה, ובבואו לתוך כיסי אוויר (מקומות שבהם משתנה לחץ האוויר, בפרט בימות החורף) יתנענע מעלה מטה, ופעמים מטיל נענוע זה פחד ומורא על כל יושבי המטוס, אמנם, אם ימשיך בטיסתו ללא התפעלות מהנענועים, יצליח את כל דרכו ובשעטומ"צ יגיע למחוז חפצו בשלום ושלווה, אבל אם ח"ו יעמוד על עמדו מיד יפול מטה מטה, וכל יושביו ישיבו את נשמתם ליוצרם... והוא אשר דברנו, כי רק האיש שימשיך במלחמתו עם היצר, אף לאחר שנפל והוא צולע על יריכו, עליו יאמר 'ותוכל', אבל אם יעמוד ויקונן על נפילתו ולא ימשיך אזי יפול מטה מטה ה"י.

כז. ונתנו רמז לדבר בלשון הכתוב (תהילים קיא ב) 'גדולים מעשי ה' דרושים לכל חפציהם', כי ההצלחה להיות 'גדולים' אין זה בידי אדם אלא היא רק מעשי ה', אך זאת דרוש הוא מכל אחד באשר הוא, להשקיע חפץ ורצון לעבוד את השי"ת.

באר הפרשה - פרשת וישלח

אל תירא, כי גם זה לך בן, היינו גם זה, היגיעה עצמה היא היא המטרה, והמתייגע כבר עשה את המוטל עליו, ובוה משיג חן בעיני ה', כי באלה חפץ ה', מבלי ענין אם השיג את התוצאה לבסוף.

עשה סוכות - קנייני עוה"ז אינם אלא כ'דירת עראי'

בפרשתן (לג יז), 'ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות', וביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (הת"ס לקושים), כי הנה תכלית ירידת האדם להאי עלמא הוא לעסוק ב'חיי עולם' - בתורה ועבודת השי"ת, וכל 'חיי שעה' אינם אלא בכדי שיוכל להתקיים ולחיות, וממילא עליו להרגיש כי עיקר החשיבות והקביעות אינם אלא רק בעסקי עבודת ה', שם 'ביתו', כלשון הכתוב (תהילים צב יד) שתולים בבית ה', ועל כך תהא נתונה עיקר דעתו ומחשבתו, ואילו שאר קנייני עוה"ז אינם אלא כ'דבר עראי' אצלוי, וממילא ישקיע בעיקר ולא בטפלי.

ובזה ביארו (ר' חיים עוזר זצוק"ל, ועוד) את האמור על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, שלכאורה מדוע צריך לעשות זכרון ל'כשלון' שפגע ביעקב והויקו, ואין עושים 'פרסומי ניסא' לנס שהיה לו... אלא כי רצה הקב"ה שיוזכרו בני ישראל את המלחמה שבין יעקב אבינו לשרו של עשו - הוא השטן הוא יצה"ר, כי כל עצם קיום ויסוד היהדות היא המלחמה בנגד היצר הרע, באמור, בכל יום בכל עת ובכל שעה.

וכן מרומז בהא דכתיב בפרשתן (לה יז) 'ויהי בהקשותה בלדתה ותאמר לה המילדת אל תיראי כי גם זה לך בן', וביאר הגאון רבי שמואל לייב זאק זצ"ל אב"ד ביאלא (תלמידו של הרה"ק החידושי הרי"ם, בספרו רמזא דחכמתא) דקאי על עובר ה' אשר עוברים עליו הרבה בהקשותה - קושי ונסיונות, ומנסה להתחזק, ומ"מ נופל וקם, ושוב נופל... ונראה לו שלא השיג המטרה, לזה אומרים לו

מתאמרא משם הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע על המאמר המפורסם 'אין דבר עומד בפני הרצון', כי בשעה שתשאל את רעך מדוע לא עשית את אשר היה מוטל עליך, יכול הוא לתרץ את עצמו ולומר, לא היה ביכולתי לעשות כך וכך. אמנם, על טענה אחת אין לו מה להשיב, מדוע לא היה לכל הפחות רצון לעשות את המוטל עליו לעשות, כי 'אין דבר העומד בפני הרצון' - אין דבר בעולם שיוכל לעכב את האדם מלרצות כך וכך.

ידוע דבר המעשה, שהגאון רבי אייזל חריף זצ"ל חיפש בחור עילוי ותלמיד חכם מופלג לחתן לבתו, מה עשה, הכין לעצמו קושיא קשה כברזל, נסע לאחת הישיבות הגדולות והציע את קושייתו לפני התלמידים. וכה אמר להם, המוצא תשובה נכונה אקחנו כ'חתן', מיד התחילו הכל לאמץ את ראשם, בכל כישרונותיהם וכוחותיהם בפלפול ובסברא כדי למצוא יישוב הגון ונכון לקושייתו, אך אחד מהם לא עמד בכור המבחן אצל הגאון, כי בחריפותו ובכוחו הגדול דחה את דבריהם מכל וכל. לאחר כמה ימים שלא עלה בידם למצוא לו תשובה הודיע להם רבי אייזל בצער, שהוא ממשיך בדרכו כדי למצוא חתן במקום אחר, וכן עשה.

בהיותו רחוק כמה פרסאות מן העיר שמע לפתע קולו של בחור הרץ אחרי עגלתו, ובקוצר רוח ביקש לעצור את העגלה, מיד הורה הגאון לעגלון להעמיד את הסוסים, לשמוע מה בפי הבחור, אך כאשר הגיע הבחור נענה ואמר, רבי קדוש, אכן, לא אזכה להיות ה'חתן', אך הגידה נא לי מהי התשובה לאמיתיה של תורה, כי עוצם הקושיא איננה מניחה לי, תורה היא וללמוד אני צריך, כשמעו כן נענה רבי אייזל ואמר למקורביו 'בחור כזה חיפשתי', כי חפצי בצורבא מרבנן שאהבת התורה יוקדת בלבו באמת.

ומכאן נלמד כל איש לעניינו, כי פעמים והוא עומד בנסיון אדיר וחזק למעלה מכוחותיו, יזכיר לעצמו - אולי אכן אין הקב"ה דורש מעמי אלא שאעמוד ואתחנן לפניו... הצילני מיצר הרע, מכל מיני נסיון ובזיון... ועצם שאגת לבו גורמת נחת רוח במרומים לאין ערוך. וכאותו מעשה, שבכוונה תחילה הקשה הגאון בחריפותו קושיא עצומה שאין עליה תשובה, ולא אבה אלא לראות מיהו הבחור ש'אהבת התורה' יוקדת בקרבו, ולגודל תשוקתו לדברי תורה הוא דורש ומחפש אחר התשובה, אף בשעה שנראה לו שלא יזכה להיות חתנו של גדול הדור.

כח. כאשר הגה"ק רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצוק"ל דיבר פעם על אפסיות ה'מעוה', אמר לו אחד השומעים, רבי, אבל הכל נצרכים להם וחיי אדם תלויים בהם, כיצד תזלזלו כ"כ בהם... השיב הגרי"ח, גם נייר הטישיו נצרך לכל ועדיין לא ראיתי מימי אנשים האוספים מהם ערמות ערמות להניחם כירושה לדורות הבאים אחריהם...

כט. שמעתי משל נפלא מפי רב אחד, שהנה במדינתנו יש נהר גדול ורחב ידים עד מאוד שבכל שנה ושנה מימינו קופאים בימות החורף ונעשה כקרח מוצק, עד שנדמה שיש יבשה מתחת לקרח, פעם אחת הגיע סוחר גדול

לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו וכו', על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה, ותוכן דבריו הקדושים הוא, שהנה נאמר (ישעיה סו א) 'כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי, ומבאר בזה"ל, כי הקב"ה מסר ההנהגה לישראל לתקן ההדום רגליו מבחינת 'רגליו' מדרגות הפחותות, לברר מהם ניצוצות הקדושים ולקרר את עצמן לבורא מכל הדברים שהם בחינת ארציות, ומזה יתרחב תענוג הגדול בכל העולמות ע"י שמתענג השי"ת כשדברים פחותי הערך נעשין מרכבה לו ית', ועל ידי זה נעשה

וזהו שאמר הכתוב ויבן לו בית - לו דהיינו לנשמתו בנה בית, ואילו למקנהו - לשאר קנייני עוה"ו עשה סוכות, שהיא דירת עראי בלבד. אמנם כן יצר סוכן בנו המסית ומפתה את האדם 'להפך את היוצרות', להשקיע ראשו ורובו (או כולו...) בעסקי עולם הזה, ברדיפת הממונ' וכיו"ב, ולמעט ככל היותר ב'חיי עולם' לא.

זבחי עניינא כתב הרה"ק ה'מאור עינים' זי"ע (ויצא ד"ה במדרש) מאמר נורא ונשגב עפ"י דרכו בקדושתו לבאר מה שנאמר בפרשתו (לב כה-ג) 'ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר, וירא כי

אל ראש העיר וביקש לקנות את הנהר בכדי שיוכל להקים עליהם בניינים גבוהים ורמים, והפציר רבות ואף נתן לידו סכום עצום עד שנענה לבקשתו ומכר לו את הנהר לאחוזת עולם, ואכן בנה שם מגדלים וחדרי משרדים ברוב פאר והדר, ממש עין לא ראתה, אך הגיעו ימות הקיץ והשמש יצאה על הארץ, והפשירו השלגים וכל הבניינים נמסו כלא היו... כמה טיפש אותו איש שהשקיע כספו וכוחו בדבר שחולף מן העולם... אף אנו, עלינו לבדוק בעצמנו לבל נהיה כאותו שוטה שמשקיע בהבלי הזמן, אשר הם כמים קפואים הנמסים במשך הזמן וכל מהות עמידתם בטילה ומתבטלת... ל. וכמו שפירש הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע בלשון הכתוב בפרשתו (לד ה-ו) 'וידבר חמור איתם לאמור וגו', שבו וסחרו והאחזו בה', וז"ל, חמור היינו היצר הרע כמוכן (ואין צורך לבאר...), והיצה"ר מפתה את האדם העוסק במשא

ומתן להיות דבוק ומשוקע במסחר, זהו שאמר שבו וסחרו והאחזו בה היינו להיות אחוז ודבוק בהמסחר... לא. 'מעשה' באיש יהודי עמד לו בערב שבת קודש בבוקרו של יום בתחנת הרכבת הגדולה שבמדינת שווייץ - בה נוסעים רכבות רבות מהכא להתם ומהתם להכא, פגש בו חברו ושאלו להיכן פניך מועדות, ענהו למקום פלוני ופלוני, ואכן, כבר עומדת כאן הרכבת שפניה מועדות למחוז חפצי, אבל הנני מחכה לרכבת הבאה אחריה שהיא נוחה פי כמה וכמה, עם שולחנות ומיטות נוחות שם תתענג בדשן נפשי, בה אוכל לסעוד לבי ולתת תנומה לעפעפי, שאלו ידיו, הרי זמנה של אותה רכבת בעוד כמה שעות, אמר לו האיש, אעפ"כ, כדאי לי להמתין, אחר כמה שעות הגיעה הרכבת המיוחלת, עלה האיש ברוב שמחה וצהלה כשהוא מותש וחלש מהשעות הארוכות שהמתין בחום השמש, ואכן, הלה נסע כשאיפת לבו, תחילה סעד לבו בסמוך לאותם שולחנות שבמשך כמה שעות 'חלם' עליהם, אחר סעודתו שקע בשינה עמוקה, עד שבהגיע הרכבת למחוז חפצה גילה האיש כי אויה, שוד ושבר, כי נסיעת הרכבת הייתה בכיוון ההפוך, ואך בקושי מצא לעצמו אכסניה לקראת שבת (כשאין לו אלא בגדי חול עמו), וכיצד בא לידי כך, בהיותו להוט, שקוע עד למעלה ראש בטרדתו אחר צרכי גופו שיהיו בשלימות הגמור, בנוח ובקל, לכן שכח לבדוק את מטרת נסיעתו ומחוז חפצו היכן הוא... והנמשל, פשוט, החיפוש אחר נוחותו וצרכי גופו מבלבלים דעתו של אדם עד שהוא שוכח את תפקידו ומטרת שליחותו לעולם הזה...

וידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, לאיש כפרי נבער מדעת שעלה בידו להציל את המלך ממות לחיים, וכאות הוקרה והערכה הקציב לו המלך שעה פלונית שאז יפתחו בפניו שערי אוצר המלך ויוכל למלא ידיו מלא חפניים מאוצרות משכיות זהב וכסף, הגיע היום והשעה המיועדת אחזו מורא שמא יקח האיש מהאוצר יותר מידי זהב וכסף, מה עשה המלך, שלח את משרתיו לברר אלו מאכלי ערבים לחיכו של האיש, ואילו כלי זמר ערבים לנפשו, ואכן, בסמוך לאוצר מחוצה לו ובפנים העמיד המלך שולחנות ערוכים במאכלים הערבים, ובבוא האיש השביע בהם נפשו, לאחמ"כ התענג על שמיעת כלי הזמר הערבים לשומעם, ורק ברגעים האחרונים של השעה המיועדת תפש את עצמו, וזעק במר נפשו, אויה לי, מה עשיתי, החלפתי אוצרות זהב וכסף בשטויות אלו, מהם הייתי יכול ליהנות בגמר השעה, מדוע העברתי את השעה בדברי הבל וריק... כיו"ב, היצר יודע כי ירוד נשמת ישראל לזה העולם, לקנות ולסגל לעצמה, אוצרות, של תורה ותפילה, והם יעמדו לטובו לנצח נצחים, מה עושה היצר, מפתה את האדם להביט סביבותיו, ליהנות מהעולם הזה, לחפש ולתור אחר מחמדי תבל, עד שבסוף ימיו הוא מוצא את עצמו ריקם מכל, על כן, אזרו כל איש חיל, חטוף ואכול חטוף ושתה כי האי עלמא כבי הלולא דמיא...

באר הפרשה - פרשת וישלח

בו על ידי שמכנים חמדת הממון בקרב הבריות לגי, ולא די שאין מעלים את הממון לשורשו ומתקרבים להשי"ת, אלא שעל ידי זה מתרחקים עוד ממנו ית', וזהו שנאמר 'כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה', וכדאיתא בזה"ק (קע): שנקרא כן על שם 'דאיהו מנשה לבני נשא לפולחנא דמאריהון' (שהוא משכח מבני אדם מעבודת ריבונם). והכל תלוי בעבודת האדם, שאם שקוע הוא ברדיפת הממון - הוא מתרחק מבוראו ו'שוכח' אותו, אכן אם מכוון ליבו בראוי הרי על ידי הממון יכול לעלות ולהתעלות, ולגרום נחת רוח לבורא כל העולמים לגי.

יבקש את נדף - טובה וברכה הבאה ע"י הרדיפות

כתב רבינו יהודה החסיד זי"ע (ספר חסידים אות תתרט"ו), אין דבר שכתוב בתורה שאין בו הוראה לדורות, וראיה, שהרי העולה לתורה מברך 'לפניה ולאחריה' - 'נותן התורה', אפילו בפרשה שאין בה שום מצוה, כגון פרשת וישלח, (אין בה מצוה מלבד לאו אחד של גיד הנשה), 'כי לא דבר ריק הוא מכס' (דברים לב מז), ומפרשה זו ילפינן שיהא אדם נבנע לפני אחיו לגי.

כסא העליון הרם ונשא שלם בשלימות הגמור וכו' (עיי"ש עה) עכ"ל.

ובזה מבאר מה שאמר הכתוב והארץ הדום רגלי, ר"ל שעל ידי העניינים הפחותים והארציים כשהם נעשים בקדושה ובטהרה כרצון השי"ת נשלם 'הדום רגלי', ונעשה הכסא העליון בתכלית השלימות. ועל כך אמרו חז"ל (פסחים ק"ט). על הפסוק (דברים יא ו) 'וכל היקום אשר ברגליהם' - 'זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו, כי ע"י הממון יוכל להעמידו ולתקן בחינת הדום רגליו עי"ז שיעשה באמונתו ית' במאוד ועל פי דת תורתנו הקדושה' וכו'.

ובדרך זה יתפרש מה שנאמר (לעיל כט א) 'וישא יעקב רגליו', שיעקב אבינו עליו השלום הגביה את 'רגליו' דהיינו הממון עד שנעשה כביכול ל'הדום רגלי', מרכבה להשי"ת. אכן שרו של עשו הוא הסט"א ניסה להאבק עמו, ועיקר המלחמה היתה כלפי הדורות הבאים להפילם ולהחטיאם, וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו, הוא בחי' ה'רגלים', שבאן מצא הסט"א מקום להאחו

לב. דבר נורא כתב הרה"ק רבי אלעזר בנו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע (באגרת הקודש שבסוף 'נועם אלימלך') שהנה אמרו בגמ' (יומא ט"ז) שחז"ל ביקשו מהקב"ה להעביר מן העולם את 'יצרא דעבודה זרה', שהרי הוא החריב את בית המקדש הראשון והרג את הצדיקים והגלה את ישראל מארצם ועדיין מרקד בינינו, ישבו בתענית שלושה ימים ושלושה לילות ונמסר בידם כשהוא יוצא כאש בדמות אריה מבית קדשי הקדשים, אמר להם הנביא לישראל היינו יצרא דעבודת כוכבים שנאמר (זכריה ה ח) 'ויאמר זאת הרשעה'. וקשה, היאך אפשר להרוג מלאך שהוא גוף נקי זך ורוחני, ומבאר בשם גדול אחד, שאכן אין הכוונה שהרגו את יצרא דע"ז אלא שהעבירוהו מתפקידו ואומנותו הראשונה. אך לפי זה יש להקשות שאם כן מהי אומנותו עתה, שהלא כל מלאך נברא לשליחות מסוימת, ומבאר בהאי לישנא, אלא שנותניו לו אומנות הממון לבלבל בני אדם ברדיפת ממון ועושר, שזהו קרוב לע"ז בעוונותינו הרבים, רק צריך להיות וותרן בממון, עכ"ל. והיינו שאותו 'יצרא דע"ז' עדיין מרקד בינינו ע"י שגורם לרדיפת הממון. והדברים מבהילים למתבונן בהם, שהרי הפליגו חז"ל בכוחו הגדול של אותו יצר, וכמו דאיתא בגמ' (סנהדרין קב): שמנשה מלך ישראל הוכיח לרב אשי שהוא גדול הימנו בחכמה, שאלו רב אשי, מאחר שהייתם חכמים כל כך מדוע עבדתם ע"ז, והשיב לו, אם היית חי באותם הימים, היית מגביה שולי מעילך להקל מעליך את ה'מרוצה', בכדי שתוכל לרוץ בנקל אחר ע"ז מתוקף היצר הרע ששלט באותו זמן על ענין זה, ועתה כל כוחו האדיר הלז נתון לבלבל בני אדם ברדיפת ממון ועושר...

לג. וכמו שהסביר מרן ה'בעל שם טוב' הקדוש זי"ע בפסוק (לעיל כח יב) 'והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה', דהנה 'סולם' עולה בגימטריא 'ממון' (קל"ז), והרמז שהממון הוא דבר 'המוצב ארצה', אך 'ראשו מגיע השמימה' כי ביד האדם לעשות עם כספו דברים נשגבים המגיעים עד לשמי השמים (בעש"ט עה"ת ויצא ג).

לד. כך מספר כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא ארה"ב שליט"א (אמרות טהורות), פעם הגיע הרה"ק מטשארטקוב אצל הרה"ק רבי אהרן מטשערנוביל זיע"א ובעברו מתחת למנורה שהשתלשלה מן התקרה כפף את ראשו כדי שלא ייטנף ה'שטריימל' מהמנורה שהיתה מלוכלכת מאבק ומשעווה ושמן, לאחמ"כ הסירו מראשו ובדק אם שלט בו הטינוף (כי היה לו שטריימל עם כיפה גבוהה כמנהג צדיקי בית רוזין), נענה אליו רבי אהרן, הרואה אתה בני, אם נכנעים לא מתלכלכים.

בפרשתן (לג ב), 'וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ואת יוסף אחרונים', וברש"י, 'אחרון אחרון חביב', היינו שלפי סדר חביבותם כך הרחיקם מעיניו של עשו. הקשה הרה"ק משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל בפרשתן) האריך

הותר ליעקב לעשות כן, הלא 'אין דוחין נפש מפני נפש' (אהלות ה ו), אלא, מתרין הדברי יחזקאל', שהרי כלל ידוע הוא כי 'אלוקים יבקש את הנרדף' (קהלת ג טו) לה, ואפילו צדיק הרודף את הרשע - גם כן אלוקים יבקש את הנרדף (מדרש קהלת ג) לה, ומכיוון שהשפחות

בעניין זה ידועים המה דבריו של הרמ"א (דרכי משה י"ד סי' ל"ה) כי הרוצה לבדוק בהמה בחיותה אם כשרה היא אם טריפה. יוליכה ויתן את ידו בגובה גבה, והיה אם הבהמה תתכופף ותרכין את ראשה בכדי לעבור מתחת ידו אות היא שכשרה היא, אך אם היא נשארת בהרמת הראש ידע שטריפה היא, וסימנך לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה. אף אנו נאמר בדידן, המרכין את ראשו בענווה קדוש וכשר יאמר לו, אך המרים את ראשו בגסות הרוח לאמר אני ואפסי עוד, הרי"ז סימן היכר שטריפה הוא רח"ל. על פי זה ביארו מה דכתיב אצל יעקב אבינו (לב יד) 'ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו'. כי יעקב אבינו הניח את ידיו ונתן לכל בהמותיו לעבור תחתיה, וכל הבא ונשאר בידו מחמת שלא הרכין את הראש, הבין יעקב אבינו שטריפה היא ואותה שלח לעשו אחיו.

לה. המהרש"ל מבאר את לשון התפילה 'ונפשי כעפר לכל תהיה', וז"ל. 'ואני שמעתי מה עפר הכל דורסים עליה ואחר כך היא דורסת על כל הדורסים (שלבסוף הכל עולים לשמי רום, וגופם ייקבר באדמה), אף אני כן לכל מצערי', עכ"ל. וכך הוא דרכו של עולם, שכל מי שדורסים עליו, ומשפילים את כבודו, הקב"ה מרימו ומגביהו, כ'עפר' שהכל דורסים עליו, אך בהגיע היום הרי הוא דורס על הנבראים כולם (חכמת שלמה ברכות יז. ועיי"ש בתוד"ה ונפשי).

כעיי"ז רמז הרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשוב זי"ע בפרשתן (לב ה-ו) - 'עם לבן גרתי ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה', דכך שלח יעקב לאחיו עשו, הבט נא אחי וראה - לבן הארמי רדף אותי, והיצר צעדי בכל עת ובכל שעה, ובזכות זה נתברכתי ממעל בכל מיני שפע ברכה ועשירות עד שויהי לי שור וכו', עתה, דע לך, אם מחמת שנאתך רוצה אתה שלא יגדלו ויתרבו נכסי וממוני עוד ועוד, חדל מלרדפני, כי ברדיפותיך תתרבה עשירותי וגדולתי עד מאד.

מסופר על הרה"ק רבי גדליה משה זי"ע מזוועהיל אשר פ"א ביזוהו אנשי דלא מעלי, ורצו החסידים להשיב להם כגמולם ולמען ישמעו וייראו... אמר להם הרבי, אם תשיבו להם כגמולם אזרוק את האיציטלא, ואפסיק לקבל אנשים לברכה ולעצה, כי אבי (הרה"ק רבי שלומקיה) היה צדיק גוזר והקב"ה מקיים כי היה צדיק 'יסוד העולם', אני לא זכיתי לדרגא זו להיות צדיק יסוד עולם, אלא שמידה אחרת יש בי שהנני בולם פי, ואין העולם מתקיים אלא על מי שבולם פיו בשעת מריבה, ומעתה אם תנקמו את נקמתי ותשיבו לאותם הרודפים שוב לא אהיה בכלל בולם פיו, וממילא תינטל ממני כל הכח להיות לעזר ולאחיסמך לבני ישראל... (יסוד צדיק, ערך 'קבלת בזיונות').

לו. הנה כתיב ב'פרשת התוכחה' שב'בחוקותי' (ויקרא כו יז) 'ונסתם ואין רודף אתכם'. הקשה הגה"ק הרבי ר' העשיל זי"ע ב'חונכת התורה', מה קללה היא זו שאין רודף אתכם, וכי היה עדיף שיהיה רודף... אלא שאלוקים יבקש את הנרדף ואפילו אם הוא רשע, נמצא שאם היו אומות העולם רודפים את ישראל היה הקב"ה 'מבקש' את בני ישראל ולא היתה מידת הדין יכולה לשלוט בהם (ואף שחטאו הרבה עד שלקו בתוכחה), על כן מביא הקב"ה בהלה שינוסו מבלי רודף...

בימיו של הגה"ק 'בית הלוי' זי"ע (בעיר בריסק) היה שוחט שנהג לשחוט ולמכור בשר בהמה ועוף שנשחט ללא רשותו והשגחתו של רב העיר - הבית הלוי, לגודל החוצפה התאספו ראשי הקהילה בבית הרב לדון כדת מה לעשות בפורץ גדר הלז. באסיפה ישבו כל רבני ונכבדי הקהילה וחיכו לבואו של הרב, אך אדהכי והכי נכנס אותו שוחט והתיישב עמם, מעתה כבר לא יכלו הנאספים לדון בענייניו של השוחט. כעבור זמן מה הופיע הבית הלוי במקום האסיפה, תיכף נגשו אליו כמה עסקנים ובקשו הימנו שיצווה על השוחט עז הפנים שיעזוב את הבית, הבית הלוי שמע דבריהם אך לא הגיב במאומה ושב לחדרו. אחר זמן מה יצא שוב הבית הלוי מחדרו, ושוב באו אליו ובקשו מלפניו שיסלק את השוחט, ואז יוכלו לדון במעשיו ולמנוע בשר שאינו הגון מפיות ישראל קדושים. נענה הבית הלוי ואמר, הלא תכלית האסיפה הייתה לבער את מעשיו של אותו השוחט מקרבנו. אך אם נבייש אותו ונלבין את פניו על ידי שנסלק אותו מכאן, מיד יהפוך זה השוחט לנרדף, והרי אלוקים יבקש את נרדף - אפילו אם הוא רשע, ואז כבר לא יהיה בידינו כל כוח וסייעתא מן שמיא לפעול כנגדו.

באר הפרשה - פרשת וישלח

אלו אשר אמיץ לבכם ואינם מתייראים ממני, אמר לו יעקב אבינו 'הילדים אשר חנן אלוקים את עבדך' - שיש עליהם שמירה מיוחדת של אלוקים יבקש את הנרדף.

ויבן לו - עיקר קנייני אדם מה שמיטיב לרעהו

בפרשתן (לג יז), 'ועקב נסע סוכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על בן קרא שם המקום סוכות', וצ"ב, וכי דרכו של עולם לקרוא שם ע"ש מדור הבהמות ולא ע"ש מדור האדם... אלא ביאורו, שעיקר החשיבות הם הפעולות שעשה עבור אחרים לוי (אפילו שהם 'בהמות' - וכגון 'אנשים' המתנהגים אליו כבהמה שאינה רואה אחרים אלא את עצמה ואת אבוסה) כי זה כל קנינו של אדם, מה שעושה ונותן עבור זולתו, ולא קרא שם המקום 'בית' על שם מה שבנה לעצמו (שבט הלוי עה"ת ד"ה קמנתי, ועוד).

כתב ה'חוקוני' בפסוק (לב לג) 'על בן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, מצווה זו נצטוו בני ישראל למען יהיה להם לזיכרון, מה שאירע ליעקב אבינו כשנותר לבדו, בעברו את הנהר לחזר אחרי הפכים הקטנים, דמכיוון שבנינו לא ליווהו, על בן חזר אליהם כשהוא צולע על ירכו, ומזה ילמד כל אחד להיות טוב ומיטיב, לגמול חסדים טובים בין איש לרעהו, לכל אחד בהצטרפויותיו ברוחניות ובגשמיות לט.

ובניהם היו נרדפים מבני הגבירות, ידע יעקב שעשו לא יוכל להרע להם, כי הקב"ה שומרן מכל משמר, לכן העמידן ראשונה, ולאחריהן את לאה וילדיה שיותר מסוכנים המה מבני השפחות אבל לא כמו רחל, כי לא היו נרדפין כבני השפחות, אבל גם לא היו אהובות כרחל ובנה, ואת רחל ובנה החביבין ביותר שעליהם אין כל כך שמירה מרוב חביבותם, לכן העמידם - 'אחרון אחרון חביב' - כי לפי גודל החביבות כן גודל השמירה הנצרכת לאדם.

הוסיף נופך הרה"ק ה'ברך משה' מסאטמאר זי"ע (ברך משה בפרשתן אות ג), דלכן נאמר (לג ה-ו) 'ותגשנה השפחות הנה וילדיהן ותשתחוונה, ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו ואחר ניגש יוסף ורחל וישתחוו, ואיתא ב'בעלי התוספות', דמדיוק הקרא נראה שאצל השפחות רק הן השתחוו ולא בניהם דכתיב בהן ותשתחוונה (לשון נקיבה), ואילו גבי בני הגבירות (לאה ורחל) השתחוו הן ובניהן, שבהן נאמר וישתחוו (לשון רבים) והיינו שגם בניהם השתחוו. והטעם כמו שאמרנו, כי בני השפחות לא נתייראו כ"כ מעשו בהיותם 'נרדפין' וה' עמהם, לכן לא השתחוו ולא הכניעו עצמם לפני עשו.

ואכן, כראות עשו כי יש מבני יעקב שאינם מתפחדים ממנו כלל ועיקר, שאלו 'מי אלה לך' - מי הם

לז. הנה נאמר בפרשתן (לב ד) 'וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו, וברש"י 'מלאכים ממש', וצ"ב, מה ראה יעקב להשתמש במלאכים ולהפסיקם מעבודת הקודש אשר עליהם, וכי לא היה יכול לשלוח את עבדיו, וביאר הרה"ק הרבי ר' בונם זי"ע שבא ללמדנו על גודל החיוב להיטיב עם אחינו בני ישראל ולבוא לעזרתם עד שכדאי אפילו לבטל מלאך מעבודתו הגדולה והקדושה כדי לעשות חסד עם יהודי.

וכך העיד הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע על עצמו (מובא באהבת שלום פר' קדושים בהגה"ה) שבעת שעוסק בתורה ובהתבוננות עד שמגיע לפי דעתו ברומו של עולם, ואז באותו העת אם יש איש אחד אפילו גאר פשוט (-מאוד פשוט) ויש לו איזה עגמת נפש וצריך לדבר עמי איזה חצי שעה להפיג צערו, אז אני מניח את התורה שלי ואת כל הגדלות אבי טוהן א טובה פאר א אידן (-העיקר לעשות טובה ליהודי).

לח. ידועים דברי מרן הבעש"ט זי"ע (הובא בלוח היום יום חב"ד ה' אייר) שכדאי לאדם לחיות בזה העולם שבעים ושמונים שנה והכל כדי להיטיב פעם אחת עם יהודי.

לט. בימי קדם היה הגה"ק ה'בית הלוי' נוהג בצאתו מעירו לפשוט מעליו את בגדי הרבנות, והיה לובש בגדים פשוטים עם קסקט לראשו בכדי שלא ירגישו בו עובדי דרכים, פעם באמצע נסיעתו נפתחו ארובות השמים וגשמים עזים ניתכו ארצה עד שכבר לא יכלו להמשיך בנסיעה. משראה כי בבית פלוני עדיין דולק האור מיהר לדפוק על שעריו, מתחילה לא פתח בעה"ב את הדלת, ואף משפתח לא הסכים כל כך במהרה להכניסו בצל קורתו, ורק לאחר תחנונים כי הקור בחוצות מסוכן לעוברים ושבים הסכים היהודי והכניסו לביתו, והשכיבו בפינת הבית בבזיון נורא, והנה, לא עבר זמן ארוך, הגיעו 'אורחים' לאותו הבית ה"ה 'מורו ורבו' המובהק של בעל הבית - הרה"ק רבי אהרן מקוידניוב זי"ע וכמה מחסידיו, מיד העלה בעה"ב את האור בכל הבית והגיש לפני האורחים כסעודת

כתב 'רבינו יונה' (שע"ת ש"ג י"ג) בזה"ל, חייב אדם על תקנת חבירו אם דל אם עשיר, וזאת מן החמורות לטרוח בדרישת טוב לעמו² ולשקוד בעמל נפשו ומן העיקרים הנדרשים מן האדם, עכ"ל.

שלמה בשעתו, כשעבר הרה"ק מקוידנוב בדרכו ליטול ידיו לקראת הסעודה נחרד לראות את הבית הלוי שוכב על הארץ בבזיון נורא, ומיד נזדעק על בזיון כבוד התורה... ומיהר להקימו מן הארץ וכיבדו ביותרת הכבוד. כשמוע כן בעל הבית ש'אורחו' הראשון אינו אלא אותו 'גאון' שכל בני ישראל חרדים למוצא פיו, ניגש אליו בדחילו ורחימו וביקש 'מחילה סליחה וכפרה' על מעשיו שלא יעשו... ענה לו הבית הלוי בהקדמת הכתוב בפרשתן (לד ז) שאמרו בני יעקב על דבר מעשהו של שכם בן חמור, 'כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה' ולכאורה צריך ביאור כפילות הלשון, כי בתחילה פתחו 'נבלה עשה' והוסיפו 'וכן לא יעשה'. אלא ביאורו שבני יעקב אמרו כי נבלה עשה כלפי אחותם - בת יעקב, והוסיפו שעל זה גופא היינו יכולים למחול על כבוד בית אבא ולהניח לו, אך הלא וכן לא יעשה הוא עשה דבר שאין לעשות עם שום בר ישראל יהיה מי שיהיה, ועל כך אין להם סליחה ומחילה ואחת דתם למות.

ובזה סיים הבית הלוי ואמר, על מה שפגעת בכבודי בתור הגאון הגדול הנני מוחל וסולח לך מחילה גמורה, אבל השפלה נוראה כזאת אסורה להיעשות עם שום אדם מישראל, אפילו הפחות שבפחותים, על כך אינני יכול למחול ולסלוח לך עד שתעדין את מידותיך המגונות ותלמד הכנסת אורחים מה היא. על כן, בוא נא עמי לביתי אשר בסלוצק למשך שבועיים ימים... וכך הוה, במשך שבועיים שימשו הבית הלוי בעצמו, מבלי תת לשום אדם לשמשו, אלא הוא בכבודו ובעצמו עמד ודאג לכל צרכיו ושמשו במסירות, עד שהיטיב לראות 'מידות' ו'טוב לב' מה הם. מ. וכבר מילתנו אמורה רבות כי בכלל 'תקנת חבירו' הוא כשמרבה בדברי חיזוק ועידוד אשר נוסכים רוח חיים בלב השומע ובאים לקרבו כמים קרים על נפש עייפה (וזהו שכתב רבינו יונה 'אם עשיר', שאינו צריך לגמ"ח בממון, כי אם לחסד בנפשו...). בא וראה מעלת המדברים טוב איש אל רעהו, דכתיב בפרשתן (לה יז) 'ויהי בהקשותה ותאמר לה המיילדת אל תיראי כי גם זה לך בן', ולכאורה לשם מה נכתב פסוק זה כלל בתורה הקדושה, ומה צורך יש לנו לדעת מה אמרה המיילדת, אלא שבא הכתוב ללמדנו עד כמה יקר בעיני ה' כשאחד מחזק את השני ומרגיעו לבל יתיירא, ואף שבעצם לא חידשה המיילדת מאומה לרחל, כי בביטחונה של רחל בוודאי כבר ידעה בבירור שתלד בן - שהרי כך הייתה תפילתה, 'יוסף ה' לי בן אחר', ומה גם ש'נביאה' היתה, אך כל דיבור ודיבור טוב בין איש לרעהו, אף אם לא חיזקו בפועל, גם כן חשוב הוא מאד, 'ויכתב בספר זכרון' מעשיה של מילדת זו. ועל כגון דא אמרו 'יש קונה עולמו בשעה אחת'.

פעם שמע הגר"ש רוזובסקי זצ"ל איך שיהודי מסביר לרעהו בשבח ומעלת אמירת 'גוט ווארט' (דיבורי חיזוק ועידוד) שהרי 'זה נהנה (מי שנאמר עליו) וזה לא חסר (מי שאמר)', נענע הגר"ש ואמר, אה, זה נהנה וזה נהנה... שכידוע ל'מבינים' איזה 'טעם טוב' יש לה לאמירת גוט ווארט ברוב לב טוב לרעהו.

ומכאן ישא כל אדם קל וחומר בעצמו עד כמה צריך להיזהר בכבוד הבריות מלפגוע חלילה באחרים. וכך למדנו מהא דכתיב בריש פרשתן (לב ד) 'ארצה שעיר', וברש"י, 'לארץ שעיר, כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה', הקשה הרה"ק הרמ"מ מווארק'י זי"ע (שהיה מכונה 'הצדיק השותק'), וכי מה רווח יש בדבר, מדוע עדיף להטיל אות בסוף התיבה יותר מבתחילתה, ומאי אולמיה דה"ה יותר מלמ"ד, הוא מותיב לה והוא מפרק לה, דאכן, דחיית הדיבור אפילו רק 'אות אחת' ואפילו רק לשעה מועטת גם זה לרווח גדול יחשב, נמצינו למידיים שאף כשמוכרח האדם לדבר איזה דיבור, לומר הערה לחברו וכיו"ב ידחהו עד כמה שאפשר לו, וייטב לו בזה ובכא (מובא ב'עשר נפלאות' אות פ"ד).